

УДК 378.14:378.14.015.62

Ганна ВОШКОЛУП

аспірант кафедри педагогіки та психології
Вищого навчального закладу
«Університет імені Альфреда Нобеля»,
м. Дніпро, Україна,
e-mail: sofiavoskolup@gmail.com

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті окреслено та охарактеризовано основні етапи технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: констатувальний, формувальний та контрольний. У результаті експерименту визначалась ефективність педагогічної технології, яка містить чотири компоненти: когнітивний, мотиваційний, управлінський та соціальний. За результатами експерименту визначено позитивні зрушення в умінь студентів реалізовувати конфліктологічну компетентність під час виконання вправ, розв'язання проблемних ситуацій та участі у ділових іграх, про що свідчить зростання питомої ваги високого та достатнього рівнів по кожному із вказаних компонентів.

Ключові слова: педагогічна технологія, конфліктологічна компетентність, ефективність технології, підготовка економістів, гуманітарні дисципліни.

Практична реалізація завдання формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів та отримання бажаного рівня засвоєння відповідних знань та умінь може бути здійснена з використанням обґрунтованої та виваженої педагогічної технології. Педагогічна технологія як один із спеціальних напрямів педагогічної науки покликана відшукувати засоби засвоєння навчального матеріалу, які допомагають формувати задані компетентності та результати навчання. У відповідності з цим завжди актуальною залишається проблема пошуку нових та удосконалення існуючих на сьогодні педагогічних технологій, а також оцінка ефективності їх реалізації у практиці навчальних закладів. На нашу думку, інтерес представляє оцінка ефективності розробленої нами технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

У науковій педагогічній літературі різноманітні педагогічні технології розробляли: В. Лозова, П. Москаленко, Г. Троцько [4], Е. Зеєр [3], В. Безпалько [1], В. Безрукова [2], Т. Шамова [11], Т. Колбіна [6], Д. Чернілевський [10], Л. Кайдалова [5], Н. Щуркова [12], Г. Селевко [8], М. Коростелін [7], Ю. Устименко [9].

У той же час серед представлених у навкових працях технологій навчання на сьогодні відсутня ефективна технологія формування

конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. У відповідності з цим невирішеною проблемою залишається розробка зазначеної технології та оцінка ефективності її реалізації.

У відповідності із виявленою проблемою основною метою даного дослідження є апробація на практиці розробленої технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін та оцінка її ефективності.

Експериментальна робота з реалізації технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів була здійснена з використанням наступного набору методів: опрацювання та аналіз педагогічної, психологічної, філософської, соціологічної літератури, результатів діяльності студентів та викладачів; анкетування, опитування, бесіда, діалог, педагогічний експеримент, педагогічне спостереження, статистичний аналіз, коефіцієнтний аналіз, математична статистика, експертна оцінка, кількісний та якісний аналіз оцінок та самооцінок.

Для експерименту було обрано 283 студенти спеціальності «Економіка підприємства», розподілених на контрольну групу (138 студентів) та експериментальну групу (145 студентів). Крім того, до експерименту було залучено 19 викладачів зазначених вище навчальних

закладів, що викладають у контрольній та експериментальній групах, а також 124 студенти інших економічних спеціальностей («Облік і аудит», «Фінанси», «Менеджмент організацій», залучених до опитування та формування загального їх уявлення про доцільність проведення експерименту та важливість формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів.

Етапами проведеного експерименту стали: констатувальний, формувальний та контрольний.

Констатувальний етап експерименту було спрямовано на:

- аналіз стану дослідження проблеми;
- формування гіпотези, мети та завдань експерименту;
- аналіз та опрацювання програмно-нормативних документів, зокрема, освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки фахівців зі спеціальності «Економіка підприємства»;
- визначення рівня формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів;
- теоретичне обґрунтування технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін;
- встановлення кількісно-якісного складу учасників контрольної та експериментальної груп, аналіз однорідності досліджуваних груп;
- визначення діагностичного інструментарію для виявлення рівня сформованості конфліктологічної компетентності майбутніх економістів і отримання вихідних даних щодо реальної практики формування вказаної компетентності.

Формувальний етап експерименту передбачав експериментальну перевірку сформованої гіпотези та практичну реалізацію розробленої і теоретично обґрунтованої технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін.

Критеріями формування необхідного рівня конфліктологічної компетентності майбутніх економістів виступають: когнітивний, мотиваційний, управлінський та соціальний.

Діагностика когнітивного критерію була здійснена на основі середнього арифметичного значень таких показників як: коефіцієнт повно-

ти засвоєння знань та коефіцієнт міцності засвоєння знань.

Рівень сформованості мотиваційного критерію формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів визначався за такими показниками: рівень мотивації досягнення та потреби у безконфліктній взаємодії.

Оцінювання управлінського критерію було здійснено з використанням двох показників:

- правильність та швидкість виконання дій з аналізу певної конфліктної ситуації, чітке формулювання проблемної (конфліктної) ситуації та альтернативних способів її вирішення, вибору оптимального рішення, організації роботи з реалізації прийнятого рішення, контролю та коригування рішення з вирішення конфлікту, інформаційного забезпечення процесів попередження та вирішення конфліктів;
- рівень появи в студентів управлінських умінь за оцінками експертів, у ролі яких виступали викладачі вищих навчальних закладів з початкових дисциплін «Філософія», «Ділова іноземна мова», «Соціологія», «Конфліктологія» та спецкурсу «Конфліктологія професійної діяльності економістів» (всього було залучено 5 експертів). Завдяки спостереженню за діяльністю студентів під час проведення навчальних занять у відповідності до сформованої технології навчання викладачі мали зафіксувати вияв зазначених умінь.

Діагностика соціального критерію формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів здійснювалася на підставі оцінювання таких показників: рівень застосування моральних регуляторів поведінки у конфліктній ситуації; рівень дотримання етичних норм і принципів по відношенню до опонентів.

Результати щодо динаміки зміни показників рівнів сформованості компонентів формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів у студентів контрольної та експериментальної груп наведено у табл. 1.

Зіставлення даних щодо рівня сформованості компонентів формування конфліктологічної компетентності у студентів контрольної та експериментальної груп говорить про суттєві позитивні зміни на всіх рівнях, що відбулися під час формувального етапу експерименту.

Аналіз табл. 1 засвідчив, зокрема, що по всім компонентам конфліктологічної компете-

Таблиця 1 – Зміна показників рівнів сформованості конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін у студентів контрольної та експериментальної груп

Рівень сформованості	Група студентів			
	КГ (138 осіб)		ЕГ (145 осіб)	
	Етап експерименту			
	Констатувальний	Контрольний	Констатувальний	Контрольний
Когнітивний компонент				
Високий	8,3	11,5	13,3	25,6
Достатній	49,6	51,2	51,9	56,8
Низький	42,1	37,3	34,8	17,6
Мотиваційний компонент				
Високий	19,4	20,2	22,1	36,7
Достатній	37,4	38,5	38,6	45,3
Низький	43,2	41,3	39,3	18,0
Управлінський компонент				
Високий	17,4	19,9	16,2	26,4
Достатній	39,5	42,4	40,5	49,6
Низький	43,1	37,7	43,3	24,0
Соціальний компонент				
Високий	13,8	15,3	15,1	29,4
Достатній	48,6	52,6	45,9	55,2
Низький	37,6	32,1	39,0	15,4

Таблиця 2 – Зміна рівнів сформованості конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін у студентів контрольної та експериментальної груп

Рівень сформованості	Група студентів			
	КГ (138 осіб)		ЕГ (145 осіб)	
	Етап експерименту			
	Констатувальний	Контрольний	Констатувальний	Контрольний
Високий	14,7	16,7	16,7	29,5
Достатній	43,8	46,2	44,2	51,7
Низький	41,5	37,1	39,1	18,8

тності майбутніх економістів отримано підвищення високого та достатнього рівнів сформованості як в контрольній, так і в експериментальній групах. При цьому результати сформованості у експериментальної групи виявилися набагато вищими.

Відповідно, робимо висновок, що у розрізі чотирьох основних компонентів формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін для експериментальної групи найбільших позитивних зрушень зазнав соціальний компонент (23,6%), на другому місці стоїть мотива-

ційний компонент (на 21,3%), на третьому – управлінський (на 19,3%). Найменших позитивних зрушень зазнав когнітивний компонент (на 17,2%). Це пояснюється тим, що розроблена технологія навчання, яка спрямована на формування конфліктологічної компетентності, у меншій мірі реалізується на теоретичному (знанневому) рівні, а має апробуватись на практиці під час вирішення практичних конфліктних ситуацій. Тільки у реальних практичних умовах майбутні фахівці можуть опанувати необхідні уміння і навички управління конфліктами та здатністю їх вчасно попереджати, зменшувати негативні їх наслідки на оточуюче професійне та соціальне середовище.

По закінченню формувального етапу експерименту було проведено контрольний етап дослідження, спрямований на визначення динаміки рівнів сформованості конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін в студентів досліджуваних груп (див. табл. 2).

Порівняльний аналіз результатів, отриманих при визначенні рівня сформованості в студентів готовності до професійної взаємодії на етапі констатацій і кінцевих експериментальних даних після проведення формувального етапу експерименту дозволив простежити динаміку рівнів сформованості досліджуваної готовності.

Узагальнена динаміка рівнів сформованості конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін засвідчує, що у контрольній групі високий рівень сформованості виріс на 2%, у експериментальній – на 12,8%, достатній – відповідно на 2,4% для КГ та на 7,5% для ЕГ, що у сукупності призвело до зменшення низького рівня сформованості на 4,4% для КГ та на 20,3% для ЕГ.

У відповідності з наведеними даними констатуємо дієвість проведеного експерименту з формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін на основі розробленої технології, що реалізовувалась за допомогою підготовчо-цільового, змістовно-процесуального та контрольно-корекційного етапів. Розраховані зна-

чення критерію Фішера також підтвердили позитивні зрушення у бік ефективності реалізованої технології.

Таким чином, можемо з впевненістю констатувати, що реалізація у навчальному процесі технології формування конфліктологічної компетентності майбутніх економістів при вивченні гуманітарних дисциплін дійсно привела до суттєвих позитивних змін рівня сформованості даної компетентності у майбутніх економістів експериментальної групи. Відповідно до цього, переконливою підставою вважається досягнення поставлених у дослідженні мети і завдань.

Перспективою подальших досліджень визначено формування технології конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців інших економічних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Безпалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Безпалько. – М., «Педагогика», 1989. – 245 с.
2. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика : уч. пособие для инженерно-педагогических интов и индустр. пед. техникумов / В. С. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 342 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования: учебное пособие / Э. Ф. Зеер. – 2-е изд., перераб. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2003. – 480 с.
4. Лозова В. І. Педагогіка. Розділ «Дидактика» / Лозова В. І., Москаленко П. Г., Троцько Г. В. – К. : СДОУ, 1993. – 140 с.
5. Кайдалова Л. Г. Педагогічні технології формування професійних умінь і навичок студентів вищого фармацевтичного закладу : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. Г. Кайдалова. – Х., 2003. – 20 с.
6. Колбіна Т. В. Теоретичні питання проектування педагогічної технології формування міжкультурної комунікації у ВНЗ економічного профілю / Т. В. Колбіна // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. – 2006. – Вип. 18. – С. 232-242.
7. Коростелін М.О. Формування готовності майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності до попередження конфліктів у професійній діяльності : Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ДВНЗ «Донецький державний педагогічний університет». – Слов'янськ, 2015. – 241с.
8. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. Т. 1 / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.
9. Устищенко Ю.С. Технологія підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання: сутність та методологічні засади / Ю.С. Устищенко // Вища освіта: проблеми та перспективи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів (31 березня 2016 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ : Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – С. 165-169.
10. Чернилевский Д. В. Дидактические технологи в высшей школе : учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
11. Шамова Т. И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. И. Шамова, Т. М. Давиденко. – М. : Центр «Педагогический поиск», 2001. — 384 с.
12. Щуркова Н. Е. Практикум по педагогической технологии. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – 250 с.

References

1. Bezpal'ko, V. P. (1989), *Sлагаемые педагогической технологии [Ingredients of pedagogical technology]*, Pedagogica, Moscow, Russia.
2. Bezrukova, V. S. (1996), *Pedagogika. Proektivnaja pedagogika [Pedagogics: project pedagogics]*, Delovaja kniga, Ekaterinburg, Russia.
3. Zeer, Je.F. (2003), *Psihologija professional'nogo obrazovanija: uchebnoe posobie [Philosophy of vocational education]*, Izdatel'stvo NPO «MODJeK», Voronezh, Russia.
4. Lozova, V.I. (1993), *Pedahohika. Rozdil «Dydaktyka» [Pedagogics. Paragraph «Didactic»]*, SDOU, Kyiv, Ukraine.
5. Kajdalova, L. H. (2003), «Pedagogical technologies of forming of professional abilities and skills of students of higher pharmaceutical establishment» Ph.D. Thesis, Theory and methods of trade education, Kharkiv state pedagogical university the name of H. Skovoroda, Kharkov, Ukraine.
6. Kolbina, T. V. (2006), «Teoretychni pytannia proektuvannia pedahohichnoi tekhnolohii formuvannia mizhkul'turnoi komunikatsii u VNZ ekonomichnoho profiliju», *Visnyk Kharkiv's'koi derzhavnoi akademii kul'tury*, Vyp. 18, pp. 232-242.
7. Korostelin, M.O. (2015), «Forming of readiness of future specialists on merchandizing and commercial activity to warning of conflicts in professional activity», *Abstract of Ph.D. dissertation, Theory and methods of trade education, DVNZ «Donbas state pedagogical University»*, Slov'ians'k, Ukraine.
8. Selevko, G. K. (2006), *Jenciklopedija obrazovatel'nyh tehnologij [Encyclopaedia of educational technologies]*, NII shkol'nyh tehnologij, Moscow, Russia.
9. Ustymenko, Yu.S. (2016), «Technology of preparation of future stomatologies to professional co-operation by facilities of interactive methods of studies : essence and methodological principles» *Vyscha osvita: problemy ta perspektyvy [Higher education: problems and prospects]: Vseukrains'ka naukovo-praktychna konferentsiia molydkh uchenykh ta studentiv [Allukrainian scientific-practical conference of young scientists and students, Dnipropetrovs'k, Ukraine]*, pp. 165-169.
10. Chernilevskij, D. V. (2002), *Didakticheskie tehnologi v vysshej shkole [Didactic technologists are at higher school]*, JuNITI-DANA, Moscow, Russia.
11. Shamova, T. I. (2001), *Upravlenie obrazovatel'nym processom v adaptivnoj shkole [Educational process control is at adaptive school]*, Centr «Pedagogicheskij поиск», Moscow, Russia.
12. Shhurkova, N. E. (1998), *Praktikum po pedagogicheskoy tehnologii [Practical work on pedagogical technology]*, Pedagogicheskoe obshhestvo Rossii, Moscow, Russia.

Вошколуп Г. Ю.

**ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ
КОНФЛИКТОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ
В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН**

В статье очерчены и охарактеризованы основные этапы технологии формирования конфликтологической компетентности будущих экономистов в процессе изучения гуманитарных дисциплин: констатирующий, формирующий и контрольный. В результате эксперимента определялась эффективность педагогической технологии, которая содержит четыре компонента: когнитивный, мотивационный, управленческий и социальный. По результатам эксперимента определены позитивные сдвиги в умениях студентов реализовывать конфликтологическую компетентность во время выполнения упражнений, решения проблемных ситуаций и участия в деловых играх, о чем свидетельствует рост удельного веса высокого и достаточного уровней по каждому из указанных компонентов.

Ключевые слова: педагогическая технология, конфликтологическая компетентность, эффективность технологии, подготовка экономистов, гуманитарные дисциплины.

Voshkolup H.

**ESTIMATION OF EFFICIENCY OF TECHNOLOGY OF FORMING
OF CONFLICTOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE ECONOMISTS
IN THE PROCESS OF STUDY OF HUMANITARIAN DISCIPLINES**

In the article the basic stages of technology of forming of conflictological competence of future economists are outlined and described in the process of study of humanitarian disciplines: establishing, forming and control. As a result of experiment efficiency of pedagogical technology which contains four components was determined: cognitive, motivational, administrative and social. On results an experiment positive changes are certain in abilities of students to realize a conflictological competence during implementation of exercises, decision of problem situations and participating in business games, to what the height of specific gravity testifies high and sufficient levels on each of the indicated components.

Keywords: pedagogical technology, conflictological competence, efficiency of technology, preparation of economists, humanitarian disciplines.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2017